

BEZMAKSAS KONSULTĀCIJA

Kā noteikt un mērīt vides snieguma indikatorus?

Savu atbildi sākšu ar vides snieguma indikatora jēdziena skaidrojumu. Lai arī par šo tēmu pagājušā gada žurnāla „Kvalitāte” 4. un 5. numurā bija vairāki raksti, atkārtošana nekad nav par jaunu. Saskaņā ar ISO 14031 standarta nostādnēm vides snieguma indikatori ir konkrēti rādītāji, ar kuru palīdzību organizācija demonstrē **savus** sasniegumus vides pārvaldības jomā. No minētā izriet, ka šos indikatorus jeb rādītājus var brīvi izvēlēties pati organizācija, protams, pievēršot vairāk uzmanības tām sfērām, kurās organizācija ir nospraudusi vides mērķus un īsteno vides programmas.

Vides snieguma indikatorus iedala divās lielās grupās – darbības snieguma indikatoros un pārvaldības snieguma indikatoros. Pirmā grupa raksturo organizācijas tiešos sasniegumus savu procesu vides saderīguma pilnveidošanā, piemēram, izmešu samazināšanu, izejvielu taupīšanu vai enerģijas efektivitātes palielināšanu. Savukārt otrās grupas indikatori demonstrē organizatoriskos, jeb sistēmas darbības sasniegumus – realizētās vides programmas, darbinieku kompetences un motivācijas celšanu vai videi draudzīgu piegādātāju izvēli. Tātad, pirms ķeramies pie indikatoru definēšanas vajadzētu noskaidrot kādā jomā mēs vēlamies vai varam demonstrēt savus sasniegumus.

Darbības snieguma indikatorus arī var iedalīt divās apakšgrupās – procesu ieejas un izejas indikatoros. Pirmie pamatā raksturo procesiem nepieciešamo resursu – enerģiju un izejvielas patēriņu, kā arī to izmantošanas efektivitāti. Savukārt otrie indikatori raksturo procesu emisijas – izmetes atmosfērā, notekūdeņus, atkritumus un sasniegumus emisijas apjomu samazināšanā.

Lai labāk saprastu indikatoru definēšanas un to mērīšanas principus pacentīsimies definēt dažus vides snieguma indikatorus tipiskai katlumājai. Sāksim ar darbības snieguma ieejas indikatoriem. Lai ražotu siltumu mums ir nepieciešams kurināmais, bet fosilā kurināmā resursi uz mūsu planētas nav bezgalīgi. Tātad **kurināmā patēriņš** var kalpot par indikatoru, kas raksturotu mūsu katlumājas ietekmi uz dabas resursu krājumiem. Pirmo uzdevumu esam atrisinājuši - indikators ir atrasts, tagad jādomā kā to mērīt.

Kopējais **kurināmā patēriņš** gadā, kas izteikts absolūtajās vienībās, piemēram, tonnās būs ļoti noderīgs indikators katlumājai gadījumā, ja gadu no gada kurināmā patēriņš samazinās. Tas mums dotu iespēju apgalvot, ka kopumā mūsu katlumājas vides sniegums uzlabojas, jo mēs patērējam arvien mazāk kurināmā un līdz ar to taupām ierobežotos dabas resursus.

Taču, ko darīt ja neskatoties uz katla un siltumapmaiņas mezgla modernizāciju kopējais **kurināmā patēriņš** nesamazinās, jo mēs vienkārši ražojam vairāk siltuma. Tādā gadījumā mums būs noderīgs relatīvais kurināmā patēriņš, kas raksturo cik tonnas kurināmā ir nepieciešamas, lai saražotu noteikt-

tu siltuma daudzumu. Šādam relatīvā kurināmā patēriņam noteikti vajadzētu parādīt kurināmā izmantošanas efektivitātes kāpumu pēc katla un siltumapmaiņas mezgla modernizācijas.

Pielietojot kurināmā patēriņam relatīvo mēru, mēs varam paskaidrot, ka neskatoties uz to, ka kopumā katlumājā tiek patērēts lielāks kurināmā daudzums, mēs tagad spējam saražot to pašu siltuma daudzumu ar mazāku kurināmā patēriņu. No vienas puses mēs it kā pasliktinājām savu vides sniegumu, jo patērējam vairāk kurināmā, bet patiesībā tas vairāk attiecas uz mūsu klientiem, jo tie pieprasa vairāk siltuma. Savukārt tur kur ir mūsu atbildība mēs esam būtiski uzlabojuši savu vides sniegumu, palielinot dabas resursu izmantošanas efektivitāti.

Abos piemēros vides snieguma indikators ir viens – **kurināmā patēriņš**, tikai pirmajā piemērā mēs to mēram absolūtajās vienībās, bet otrajā piemērā relatīvajās. Tagad palūkosimies vai katlumājas darbības vides sniegumu var raksturot ar kādu izejas indikatoru. Šim nolūkam ļoti piemērotas varētu būt CO₂ emisijas, kas raksturotu mūsu katlumājas ietekmi uz globālo sasilšanas procesu. Arī otru izvēlēto indikatoru - **CO₂ emisijas** var izteikt gan absolūtajās, gan relatīvajās vienībās.

Neskatoties uz to, ka organizācijām ir dota pilnīga brīvība vides snieguma indikatoru izvēlē, pastāv vairāki apsvērumi, kurus vajadzētu ņemt vērā nosakot vides snieguma indikatorus. Pirmkārt, tiem vajadzētu būt objektīviem un pārbaudāmiem. Būt godīgiem sniedzot informāciju liekas pats par sevi saprotams. Otrs apsvēruma mudina izvēlēties tādus indikatorus, ar kuriem uzņēmums varētu demonstrēt vides snieguma uzlabojumus ilgākā darbības periodā.

Man atliek novēlēt veiksmi indikatoru definēšanā, mērķu noteikšanā un vides snieguma uzlabojumu mērīšanā. No vides snieguma indikatoru pielietošanas prakses varu ieteikt, ka daudzos gadījumos ir ieteicams sniegt arī papildus komentārus, lai paskaidrotu pēkšņas izmaiņas indikatoru raksturlielēs, kas parādās būtisku tehnoloģisku vai organizatorisku izmaiņu gadījumos.

Atbildi sagatavoja
Andris Maurāns
PSI Grupa

Žurnāla “Kvalitāte” bezmaksas konsultācija:

- Jums ir jautājumi saistībā ar vadības sistēmas darbību, uzlabošanu vai novērtēšanu uzņēmumā?
- Jūs vēlaties dzirdēt profesionāļu viedokli par KV sistēmu saistītos jautājumos?

Rakstiet mums, mēs atradīsim kompetentu speciālistu un sagatavosim Jums atbildi bez maksas. Jautājumus gaidīsim uz e-pastu: anita@lka.lv